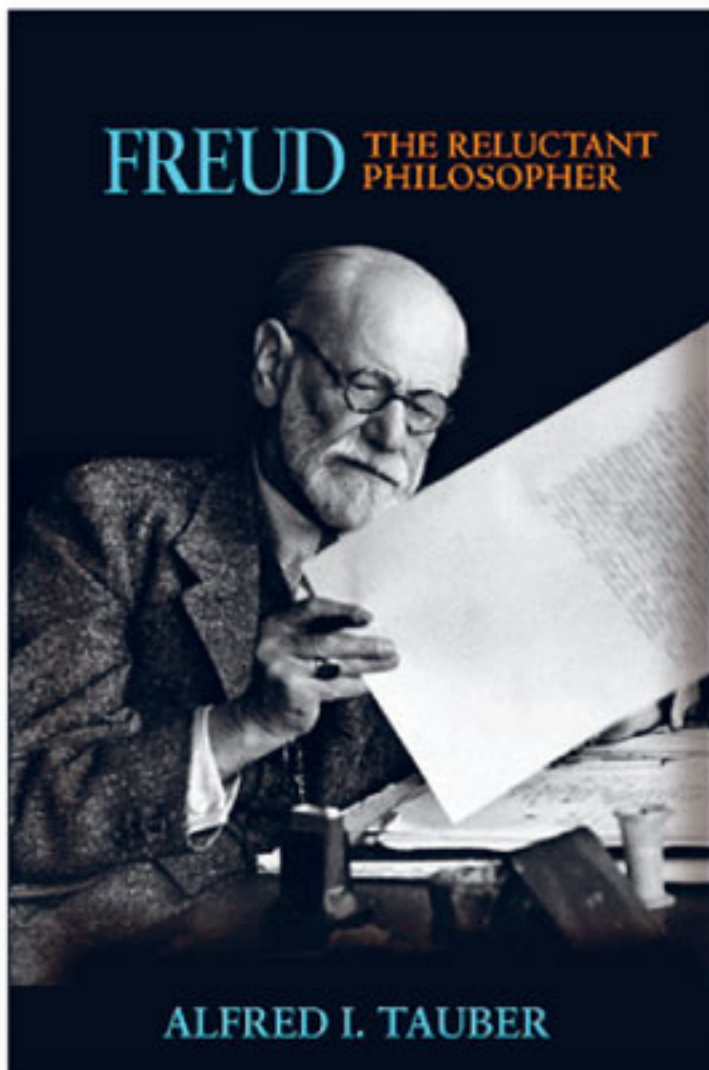

Alfred I. Tauber:

Freud, the reluctant philosopher

Målsettingen med boken er tosidig: å analysere psykoanalysen som filosofi og å utforske psykoanalysens etiske implikasjoner.

Oxford: Princeton University Press, 2010. 350 sider

Det var etter å ha hørt en opplesning av det panteistiske essayet *Die Natur* i 1873 at Freud bestemte seg for hva han skulle studere på Universitetet i Wien. Forfatteren var en av Goethes elever, Georg Christoph Tobler, men essayet ble feilaktig inkludert i Goethes samlede verker av den aldrende Goethe selv. Teksten formidler godt det mystiske ved naturen i alle dens fremtredelsesformer, og da også indirekte hvor fascinerende det vil være å studere den.

Boken har en fortolkningsmessig friskhet i en Freud-litteratur som ellers har lett for å gå i samme spor med avtagende grensenytte som resultat

Den unge Freud velger en bredt anlagt studieplan, og følger forelesninger både i medisin og filosofi. I sistnevnte fag fokuserer han spesielt på Franz Brentano (1838–1917) og følger forelesningene Brentano holdt på Universitetet i Wien i kjølvannet av sin bok *Psychologie vom Empirischen Standpunkte* (1874). Freud følger også opp med å besøke den da høyt profilerte filosofen hjemme sammen med vennen Josef Paneth for å utdype temaene fra forelesningene. Etter hvert forlot imidlertid Freud filosofien og utviklet seg til en hardnakket positivist – i hvert fall i egne øyne – og markedsfører psykoanalysen som naturvitenskap og nærmest som «biologisk» harde empiriske fakta som han ofte kontrasterer med filosofisk spekulasjon.

Fra sofa til kultur

I den senere delen av Freuds karriere foretar han det Peter Gay så treffende har benevnt spranget «from couch to culture», og analyserer gruppepsykologi/sosialpsykologi (1921), religion (1927) og samfunnet (1930); en tendens som kulminerer i hans siste verk *Moses and monotheism* (1939). Dette er bakgrunnen for den ofte siterte passasjen fra etterordet til Freuds *An autobiographical study* (1925/1935), som Tauber også velger å gjengi innledningsvis i sin bok:

My interest, after making a lifelong detour through the natural sciences, medicine and psychotherapy, returned to the cultural problems which had fascinated me long before, when I was a youth scarcely old enough for thinking ... [T]he events of human history, the interactions between human nature, cultural development and the precipitates of primaeval experiences (the most prominent example of which is religion)...[are] studies, which, though they originate in psychoanalysis, stretch far beyond it, [and] have perhaps awakened more public sympathy than psychoanalysis itself. (s. 3).

Uanhengig av Freuds egen selvforståelse og hans markedsføring av psykoanalysen har den imidlertid alltid eksistert i spennet mellom vitenskap og humaniora, mellom positivisme og hermeneutikk, mellom Naturwissenschaft og Geisteswissenschaft. En kan også argumentere godt for at nettopp denne dobbeltheten er noe av forklaringen på psykoanalysens utbredelse. Ved å opptre som en slags idehistorisk kameleon har psykoanalysen fått en spennvidde og en tolkningsmessig fleksibilitet som har gjort at den kunne utvikle affiniteter til et bredt spekter både av sosiokulturelle kontekster og intellektuelle strømninger.

SELVERKJENNELSE: Ved å avsløre og erkjenne hvilke faktorer vi er styrt av, kan vi øke vår frihet og livsutfoldelse. Dette målet gjør samtidig selverkjennelse og innsikt til et etisk imperativ. Freud overtar innskriften på Apollontempelet i Delphi: «Kjenn deg selv».

Foto: Wikimedia Commons

Psykologi, kunst eller filosofi?

Noen idéhistorikere har påpekt misforholdet som eksisterer mellom psykoanalysens innhold og hvordan den er blitt oppfattet, samt misforholdet mellom Freuds selvoppfatning og innholdet i psykoanalysen. Her er kulturkritikeren Camille Paglia om det første misforholdet, i sin moderne klassiker *Sexual Personae* (1990):

Spenser, Shakespeare and Freud are the three greatest sexual psychologists in literature, continuing a tradition begun by Ovid. Freud has no rivals among his successors because they think he wrote science, when in fact he wrote art. (s. 228)

Og her litteraturhistorikeren Harold Bloom om det andre misforholdet, i sin artikkel *Freud, the greatest modern writer* (1986):

Seeing himself as making a third with Copernicus and Darwin, Freud actually made a fourth in the sequence of Plato, Montaigne, and Shakespeare. The neurologist who sought a

dynamic psychology seems today to have been a speculative moralist and a mythologizing dramatist of inner life. (s.26)

Taubers målsetting med *Freud, the reluctant philosopher* er tosidig: å analysere psykoanalysen som filosofi og å utforske psykoanalysens etiske implikasjoner. Bokens tre første kapitler går med til å sette Freud og psykoanalysen i sammenheng med filosofi samt idehistoriske innflytelser i samtiden. Kapittel 4, som danner en slags bro mellom Taubers to temaer, viser hvor sentral deler av Immanuel Kants filosofi var for Freud, og hvordan disse to tenkerne kjempet med det samme paradokset; at mennesket er determinert og samtidig har frihet. Målet for psykoanalytisk behandling er jo med Freuds ord: «Wo Es war, soll Ich werden» (I Standard Edition oversatt til «Where id was, there shall ego be»). Denne målsettingen ligner Kants betoning av at rasjonalitetens autonomi danner grunnlaget for menneskets streben etter frihet. Ved å avsløre og erkjenne hvilke faktorer vi er styrt av, kan vi øke vår frihet og livsutfoldelse. Dette målet gjør samtidig selverkjennelse og innsikt til et etisk imperativ. Freud overtar innskriften på Apollontempelet i Delphi: «Kjenn deg selv».

Etiske konsekvenser

De tre siste kapitlene i boken bruker forfatteren til å utlede hvilke etiske implikasjoner psykoanalysen har, og til å tolke psykoanalysen som et etisk tankesystem. Tauber legger gjennomgående hovedvekten på å fortolke psykoanalysen, ikke som «a postulated science of the mind», men som «a humanist inquiry of the soul» (s. 8). Forfatteren ber oss forestille oss Freud slik:

I suggest we image Freud as a triptych: a physician, sitting by a couch, listening to his patient; a studious scientist, sitting at his desk composing his theory; an intellectual entering the halls of the humanities through a side door, hoping to remain inconspicuous. We can easily imagine the first two figures, but how do we see the third? That one – nebulous, and consequently elusive – ducks through the portal. But this shadowy figure appears most clearly if the proper light is applied, and indeed, two kinds of illumination is required, because Freud, in adopting the scientist's mantle, melded two apparently disparate forms of knowledge: a rigorous empiricism tempered by broad humane appreciation of the complexity of the human soul, so psychoanalysis becomes a chimera of rationalities, in which two kinds of reason – positivist and hermeneutic - complement one another to fill distinctive demands. (s. xv).

Friskt bidrag

Freud, the reluctant philosopher er en svært vellykket og grundig bok. Det siste er ikke så rart kanskje, siden forfatteren skriver i forordet at han har vært opptatt av psykoanalysens forhold til filosofi og etikk de siste 20 årene. I flodbølgen av Freud-litteratur er det ikke uvanlig å anlegge en hermeneutisk, konstruktivistisk/narrativ eller relasjonell tolkning av psykoanalysen, men det er langt sjeldnere å legge vekt på psykoanalysen som et filosofisk eller etisk tankesystem. Denne sjeldenhetsverdien gir boken en fortolkningsmessig friskhet i en Freud-litteratur som ellers har lett for å gå i samme spor med avtagende grensenytte som resultat.

Boken er svært gjennomarbeidet. Siden determinisme–frihetsproblemet er sentralt ikke bare hos Freud og Kant, men også blant andre hos Hegel, Schopenhauer, Kierkegaard og Nietzsche, får leseren

en innføring i en rekke filosofer, hvor Freud og psykoanalysen blir koblet opp mot disse i en nyansert og detaljrik analyse.

Boken er krevende siden den inneholder fremstillinger og sammenligninger av tenkere og filosofiske problemstillinger som i utgangspunktet er utfordrende, og det blir mange momenter å holde rede på samtidig. Dette krever en dedikert og egeninnsatsvillig leser. Når det er nevnt, må det også legges til at Tauber har lagt vekt på at stoffet skal være tilgjengelig for generelle akademikere, ikke bare for fagfilosofer, og har lyktes godt med det. Det vil være en fordel for utbyttet av lesningen å være orientert i filosofihistorien fra før, men det er absolutt ingen betingelse.

Freud, the reluctant philosopher forener en uvanlig og frisk fortolkning av psykoanalysen med en tilgjengelig formidling av et i utgangspunktet vanskelig stoff.

Anmeldt av Kim Larsen, Sykehuset Østfold/RVTS, Øst